

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 30.

Måndagen den 8 januari 1940.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut rörande första särskilda utskottets i utlåtande nr 70 gjorda hemställan beträffande en av fullmäktige i riksgäldskontoret gjord framställning om anslag till anläggning av skyddsrum för riksdagens hus, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 84 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att ovan omförmälda av fullmäktige i riksgäldskontoret gjorda framställning för närvarande ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att till Riksdagens hus: Anläggning av skyddsrum å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 433,000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 48.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 245, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 86 ja och 106 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 171 ja och 154 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

*Lagförslag
om vissa
tvångsmedel
vid krig eller
krigsfara
m. m.*

Genom en den 15 december 1939 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 96, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen *dels* att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m., *dels ock* att samtycka till att Kungl. Maj:t meddelade sådant förordnande, som i 1 § av lagen avsåges, att gälla tillsv vidare.

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1939. Nr 30.

1

Lagförslag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

I Kungl. Maj:ts förevarande lagförslag voro 1 och 2 §§ så lydande:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna, att vad i 2—6 §§ stadgas skall äga tillämpning; dock må förordnande, som nu sagts, ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

2 §.

Där det finnes erforderligt för att hindra eller uppdaga brott mot 8 kap. strafflagen eller sådant brott mot 19 kap. samma lag, som kan skada rikets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt, så ock eljest där det finnes erforderligt för att hindra, att förhållande, vars meddelande till främmande makt kan föranleda skada som ovan sägs, kommer till obehörigs kännedom, eller för att vinna utredning om obehörigt utforskande av sådant förhållande eller om överbringande till obehörig av meddelande därom, må

föremål tagas i beslag eller sättas under förbud att säljas eller skingras;
 hus- och kroppsrannsakan verkställas;
 expediering av post-, telegraf-, järnvägs- eller annan försändelse inställas eller fördröjas eller försändelsens innehåll granskas och censureras; samt
 expediering av telefonsamtal inställas eller fördröjas eller samtal avlyssnas eller ock telefonapparat för viss tid eller tillsvidare avstängas för samtal.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen, hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

A) att det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att riksdagen måtte samtycka till att Kungl. Maj:t meddelar sådant förordnande, som i 1 § av lagen avses, att gälla tillsvidare.

Herr Lindhagen: Jag ämnar icke yrka avslag på utskottets hemställan, men jag ber att få erinra därom, att propositionen inkom den 20 december och att utskottet avgav sitt tillstyrkande utlåtande samma dag. Därmed har således *den lagliga motionsrätten blivit avskaffad*. Jag hade tänkt att motionerna med några erinringar om att från riksdagens sida eller eljest några varningar skulle uttalas mot maktmissbruk, som i sådana här fall så lätt kommer till stånd i olika instanser. Det där lömska polislyssnandet i telefoner utan någon lag därom förekom här i Stockholm även under det förra världskriget i sammanhang med den s. k. fredskongressen.

Det är ingen sådan brådska, att inte med god vilja man skulle kunnat tillgodose motionsrätten och ändå få ärendet lika hastigt avgjort. Men nu gå vi att i skräck och olaga ordning fatta det beslut, som utskottet föreslår. Jag vill göra anmärkning mot det.

Lagförslag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)

Herr **Linderot**: Herr talman! Enligt detta lagförslag skall polismyndighet ha rätt att på blotta misstanken eller till och med utan misstanke låta en person sitta anhållen i trettio dagar och därefter, med särskilt tillstånd, i ytterligare trettio dagar. Detta medgivande för polismyndighet skulle väl vara den stora förändringen gentemot tidigare förhållanden.

Den lagstiftning vi redan ha är utan tveivel tillräcklig för beivrande av brott, som avses att bli beivrade enligt denna lag. Kap. 8 i strafflagen torde nämligen ge tillräckliga möjligheter för myndigheterna att i vanlig demokratisk ordning beivra alla brott, som kunna ha att göra med rikets säkerhet och vad därmed sammanhänger.

Troligen för att lugna vissa, som äro betänksamma inför det lagstiftningsraseri, som på slutet tyckes ha gripit urtima riksdagen, och för att lugna alla dem, som äro betänksamma inför alla dessa nya lagar, som rikta sig mot den personliga friheten här i landet, har man emellertid i pressen slagit fast, att den lag det här är fråga om egentligen bara skulle rikta sig mot det kommunistiska partiet och dess verksamhet, varför ingen skulle behöva känna sig på något sätt orolig för att något, som kan vara betänkligt, skall företas gentemot vanliga hederliga människor. Det är endast mot kommunistpartiet och dess föregivna landskadliga verksamhet, som denna lag riktar sig.

Jag ber att få säga, att bara denna pressprogaganda, som vill hävda, att man numera inte stiftar lagar, gällande för *alla* här i landet, utan att man stiftar lagar, gällande för vissa personer, grupper eller riktningar, bara denna pressprogaganda, säger jag, bör göra alla dem, som påstå sig ha en demokratisk inställning, mycket betänksamma. Förhållandet är nämligen det, att lagen inte kommer att handhas av dem, som skriva tidningsartiklarna i Svenska Dagbladet eller andra tidningar, utan lagen kommer att handhas av polismyndigheterna och de myndigheter i övrigt, som ha att vaka över lagarnas efterlevnad. Lagen kommer sålunda, alldeles oavsett att man försöker göra den bara till en lag mot det kommunistiska partiet, i alla fall att gälla — i den mån som vederbörande myndigheter anse sig böra tillämpa densamma — emot vem det vara månde i Sveriges land. Det ligger alltså för hela den svenska arbetarrörelsen en mycket stor fara i att det stiftas nya lagar med sådana oinskränkta fullmakter för polismyndigheterna som det här är fråga om. Jag vill för min del inte tro, att polismyndigheterna utan vidare komma att handskas så vårdslöst med denna nya lag, att någon omedelbar fara för den svenska arbetarrörelsen därigenom uppstår. Men då måste man ju fråga sig, varför riksdagen skall i, såsom herr Lindhagen sade, skräck och utan att iakttaga lagenliga former genomföra sådana lagar, som sedan kunna användas av godtycket i polismyndigheternas gestalt, när det behagar dessa polismyndigheter att använda dem.

Jag hyser inga illusioner, herr talman, om att med mitt anförande här kunna påverka första kammarens beslut. Jag är ju fullt medveten om att jag här representerar styrkeförhållandet 1 mot 149 — ja, jag får härvidlag kanske göra ett undantag för herr Lindhagen, som, såvitt jag fattade honom rätt, dock yrkade avslag. Men även med instämmande från herr Lindhagens sida i mina synpunkter är det naturligtvis meningslöst att ingå i någon som helst detaljgranskning av föreliggande förslag. Jag vill bara ha använt detta tillfälle till att göra dessa allmänna reflexioner, vilka utmynna i en generell reservation mot hela detta lagprojekt, som också är absolut onödigt. Ni ha förut i det svenska demokratiska samhället kunnat bura in oss kommunister. Jag har själv avtjänat ett ganska hårt och långvarigt straffarbete. Inte bekymrade sig myndigheterna då för den delen så förfärligt mycket om att hitta på nya lagar. Det finnes så många möjligheter ändå att bura in oss i fängelse,

Lagförslag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. (Forts.)
att det är alldeles onödigt att hitta på nya möjligheter därtill. Vi äro fullt beredda att redan på grundval av de gamla lagarna bli inburade när som helst.

Jag har tagit till orda för att rikta framför allt socialdemokraternas uppmärksamhet på att man här visserligen siktar mot det kommunistiska partiet, men kommer att träffa sig själv och kommer att träffa fackföreningsrörelsen och folkliga frihetsrörelser överhuvud taget. Däri ligger faran. Jag har icke här tagit till orda för att beklaga det öde, som ni avse skall drabba kommunistiska partiet. I det fallet kan jag citera ett gammalt bibelord av någon, som vid ett tillfälle i Jerusalem mötte gråtande människor: »Gråt inte över mig, gråt över er själva och era barn!» Det är just med hänsyn till er själva och era barn jag skulle vilja, att ni bleve litet betänksammare, när det gäller dessa lagstiftningar, som nu blivit så populära.

Jag ber, herr talman, att med de små randanmärkningar jag här gjort få ansluta mig till herr Lindhagens avslagsyrkande.

Herr Boman: Jag vill bara säga det, att herr Linderot har ingen som helst fullmakt att föra talan för arbetarrörelsen — det skulle i så fall möjligen vara för någon utländsk, men inte för den svenska. Om denna lagstiftning brister i något hänseende, så är det däri, att det inte skrives rent ut, att det är på tiden, att resoluta ingripanden ske mot de landsförrädiska uslingar, som vi ha att söka i de kommunistiska och nazistiska grupperna i vårt land.

Häri instämde herr *Härdin*.

Herr Linderot: Jag skall inte alls fresta herr talmannens bevägenhet med att ta upp en diskussion med herr Boman. Jag vill bara säga, att jag finner det ytterst malplacerat, att han kommer med det sämsta politiska gamäng- och gangsterspråket ifrån politikens utkanter och ödemarker och försöker omplantera det i första kammaren. Han försöker i ett slags hysteri ta heder och ära av folk, som han inte kan och aldrig kommer att kunna ta heder och ära av.

Herr Boman: Om mitt språk till äventyrs skulle störa herr Linderot, så får det väl antas bero därpå, att jag i många debatter med det kommunistiska partiets anhängare ute i landet givetvis inte kunnat undgå att få min språkliga kultur något nedsatt.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälde andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 112, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 36 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 101, till fullmäktige i riksgäldskontoret i anledning av fullmäk-

tiges förslag rörande anordnande av bombsäkra skyddsrum m. m. för riksdagshuset.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.27 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 9 januari 1940.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut å innevarande urtima riksmöte.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 97, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts beslut om avslutande av urtima riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther* att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnades ordet till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev nr 98, enligt vilket urtima riksdagen skulle avslutas denna dag.

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad yttrade: Mina herrar! Vi avsluta ett riksdagsarbete, som fortgått under en oviss spänning. Att inte kunna överblicka ens den närmaste framtidens situationer och därav följande krav medför att framlagda förslag och de beslut, som i anslutning därtill av riksdagen fattas, icke med någon större säkerhet kunna påräknas vara tillfyllest och måhända inte heller så tillrättlagda, att de täcka vad som kan komma att visa sig ofrånkomligt; detta för med sig, att man inte får bliva förvånad, om nya förslag till ändringar snarast framkomma, som efter prövning få lägga till rätta vad som eventuellt kan vara felkalkylerat. Ingen kan under nuvarande dystra förhållanden framkomma med någonting, som kan förtjäna omdömet: detta är det enda rätta.

Men ett sådant konstaterande innebär inte, att man icke är förpliktad att omsorgsfullt överväga allt, som kan trygga landets och folkets välfärd.

Denna urtima riksdag har icke underlåtit att fullgöra sina tunga plikter. Vi ha i stort sett stått eniga i det väsentliga. Vi få inte misströsta, inte sluta upp att hoppas.

Och så till sist ett varmt tack för den välvilja och det förtroende, som talmannen fått åtnjuta under den nu gångna riksdagen!

Detta tal besvarades av herr **Lindhagen** i följande ordalag: Herr talman! Den tyske diktatorn Bismarck summerade uppriktigt vid ett tillfälle sina upplevelser sålunda: »Aldrig ljuges det så mycket som före ett val, under ett krig och efter en jakt.» Ledaren av den forna svenska stormaktspolitiken

Axel Oxenstierna bekände en gång: »Om du visste, min son, med huru liten vishet världen regeras!» Den germanska andens heros Goethe lär ha gått bort från en mörk tid med de sista orden: »Ljus, mera ljus!»

Enahanda förljugenhet, fåvitskhet och mörkläggning ruvar i dag våldsamt över världen med Europa som föregångare. Upphovet till detta onda i världshistorien är stormakters odödliga bältesspänning för uppehälle åt sina överbefolkningar på varandras och även mindre länders bekostnad i förening med deras rivalitet om besittningar och privilegier i Asien och Afrika. Småstater äro icke heller kostföraktare. De ha sedan gammalt ofta ingenting emot att bli »större», att ur stormakters segerfreder, ödesbestämt avlösande varandra, eller annorledes inhösta herravälden över främmande nationaliteter, trots att det måste börja med slitningar och lätteligen slutar med katastrofer.

Under europeiska stormaktskrig gäller det nu för världsdelen småstater att vara »neutrala». Ett konststycke, som icke är mycket värt inför de storas förklarliga, om än icke försvarliga hänsynslöshet även mot de neutrala i kampen på liv och död.

Av nuets Ragnarök fascinerades vi i urtima riksdagen att anse vapnen i vår epok ensam representera världssordningen med bombflygplanen som världens verkliga herrar, denna vetenskapens triumf och världshistoriens skamligaste barbari. Inför ett sådant skeppsbrott spelar anden, som ensam gör levande, icke någon roll. Och sanningens makt, som allena kan göra oss fria, kaserneras i människornas samveten med förbud att träda fram ur sitt gömställe med goda gärningar.

Vi ha sålunda under urtiman väsentligen begränsat oss till upprustningar av skilda slag.

Sistone framlades den 20 sistlidne december för urtiman en proposition med vissa för vårt statsskick okända tvångslagar, och samma dag tillstyrktes propositionen av urtimans andra särskilda utskott, med upphävande således av motionsrätten, vars tryggande väl kunnat med sansad vilja upprätthållas utan äventyrligt uppskov. Åtskilligt har bort få sägas i riksdagen om förekommande av tvångslagarnas missbruk. Men andra kammarens enhälliga tumme vid sekelskiftet på det administrativa godtycket är väl föråldrad i vår tid.

Menige organiserade fredsaktivister och andra kunna icke godtaga såsom tillbörlig svensk utrikespolitik inför nödläget och farorna urtimans ensidiga krigsförberedelser. Den som inför en sådan situation griper bara till svärd, kommer lättare att även förgås med svärd.

Vi hålla före och kräva att *vid sidan av förtvivlade nödatgärder Sverige, och helst även Norden, såsom neutrala gå fram tillika för världsfreden*. Det gäller att till stöd för vår frihet *mobilisera även sanningens makt*. Det gäller med andra ord att icke i de partipolitiska busksnåren även gömma undan för folken de odödliga kraven på en *international rättsordning* med lodande av de djupgående orsakerna till rustningar och krig samt de imperativa bote-medlen.

Till denna självrannsakan inför det oundvikligaste ha vi, såvitt jag förstår, i urtiman i stort sett vänt ryggen. Endast högerns ordförande Domö efterlyste i första kammarens första remissdebatt jämväl »folkförsoning» med instämmande av en socialdemokrat. Även nämnda kammare har sedan varit lyhörd för tidens sannskyldiga maningar samt bifallit två interpellationer i förenämnda angelägenhet. Från regeringen ha vederbörande statsråd meddelat under hand, att de ej ämna besvara interpellationerna. Icke heller en senare s. k. fråga i ämnet har ansetts böra föranleda något svar. Även i Norge och Danmark höjas dock röster för att förberedelser till freden upptagas på dagordningarna vid sidan av vapnen och ekonomiska upprustningar.

Urtima riksdagen har nu fullgjort vad den ansett sig förmå. Vi ha hyllat

vapnen, urspåret i officiell nitälskan även för freden, grundmurat i skräck och olaga ordning diktaturer här och där med förfogande över nya våldslagar.

I morgon träder till en lagtima riksdag. Redan namnet uppfordrar att då i vår utrikespolitik skatta något även åt Sveriges grundlag sedan hedenhös, nämligen »*land skall med lag byggas*», och således även världen. En formulering, som i domareeden förstärkts med ett löfte att döma efter Guds och Sveriges lag, således i första rummet efter det individuella samvetets och dess överbyggnad världssamvetets tillskyndelser.

Med dessa påminnelser, herr talman, även om *freden* får jag till sist fram-bära kammarens erkänsla för vår talmans rättframma väsende och skicklighet att leda våra förhandlingar.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.13 f. m.

In fidem

G. H. Berggren.